

Uppsala universitet
Uppsala centrum för hållbar utveckling
Hållbar utveckling B
2016-05-27

Natursyn och miljöetik i samhällsplanering - en studie om Ekerö kommuns översiktsplan

SAMMANFATTNING

2016. Natursyn och miljöetik i samhällsplanering: en studie om Ekerö kommuns översiktsplan. Uppsala centrum för hållbar utveckling. Uppsala universitet.

Den här uppsatsen omfattar en deskriptiv studie som grundar sig på en kvalitativ forskning i form av empiriskt material från litteratur och en tematisk innehållsanalys. Uppsatsen undersöker vilken natursyn som framkommer i Ekerö kommun översiktsplan samt vilken natursyn som är dominerande ur ett miljöetiskt perspektiv. Syftet med uppsatsen är att genom en kvalitativ och tematisk innehållsanalys undersöka hur Ekerö kommuns aktuella översiktsplan förmedlar vad som är natur samt vilken natursyn som kan urskiljas i översiktsplanen.

Markanvändningen inom kommunen samt den naturvård som förekommer i översiktsplanen är centrala teman som innefattas i analysen. Resultatet visar att översiktsplanen erhåller en blandad natursyn där ett antropocentriskt miljöetiskt perspektiv är dominerande.

Målsättningen är att resultatet av undersökningen ska påvisa vilka eller vilken natursyn som förekommer då kommunen som aktör antingen kan reproducera en dualistisk natursyn eller förhindra en sådan vilket är avgörande för betydelsen av att komma till rätta med miljöproblem och vilka värderingar som förs vidare till medborgarna. Efter en sammanställning av tidigare studier och forskning som sedan jämförs med resultatet av denna studie, visar resultatet av undersökningen sammanfattningsvis att översiktsplanen erhåller och förmedlar en blandad natursyn där ett antropocentriskt miljöetiskt perspektiv är dominerande. Vidare kan det också utläsas att en natursyn inte behöver vara statisk utan kan variera.

Nyckelord: Miljöetik, natursyn, Ekerö kommun, samhällsplanering, översiktsplan.

Innehåll

1. INLEDNING	4
1.1 Syfte och frågeställning	4
1.2 Avgränsning	5
2. MILJÖETIKENS RELEVANS OCH VAD SOM MENAS MED MILJÖETIK	5
2.1 Miljöetikens relevans	5
2.2 Vad menas med miljöetik?	5
3. KVALITATIV INNEHÅLLSANALYS SOM METOD	6
3.1 Kvalitativ innehållsanalys	6
3.2 Kritik av metod	7
3.3 Urval och material	7
3.4 Analysmetod	8
3.5 Forskningsetiska reflektioner	8
4. TEORETISKT RAMVERK OCH TIDIGARE FORSKNING	8
4.1 Natursyn och tidigare forskning	8
4.2 Miljöetiska perspektiv och tidigare forskning	10
5. RESULTAT OCH ANALYS	11
5.1 Markanvändning	12
5.2 Miljö- och naturvård	14
6. SLUTSATS OCH AVSLUTANDE DISKUSSION	17
REFERENSER	19

1. INLEDNING

Stigande havsnivåer, utarmade regnskogar, smältande polarisar och förhöjd medeltemperatur. Det är bara några av de miljöproblem som vi står inför idag men det är ingen nyhet för nutida och verksamma klimatforskare enligt FN:s klimatrappport från år 2014 (ICPP, 2014). Många av klimatforskarna är ense om att klimatet på jorden står inför, om inte mitt i, en förändring. Att människor är en bidragande kraft till detta råder det inte heller något större tvivel om (ICPP, 2014). Debatten har länge omfattat tekniska, politiska och ekonomiska lösningar men det är inte tillräckligt (Kronlid, 2005, Stenmark, 2000). Att försöka brottas med och lösa intressekonflikten mellan exempelvis ekonomiska, politiska och miljörelaterade intressen leder ofta till att komplicerade värderingsmässig problematik uppstår.

I FN:s policydokument Agenda 21 från Riokonferensen 1992 uppmärksammas det värderingsmässiga perspektivet på miljöfrågor och det pekas på betydelsen av ett högre etiskt medvetande (Salwén, 2013). Stenmark (2000) menar dessutom att det krävs ett värderingsmässigt och därmed etiskt ställningstagande för att praktiskt arbete överhuvudtaget ska ske. Om det önskvärda utfallet är att lösa miljöproblemen är det därför viktigt att för det första se till *naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga studier av förhållandet mellan människa och natur* (Stenmark, 2000 s.20) och för det andra att inkludera *en kritisk och konstruktiv analys av människors olika värderingar, naturuppfattningar och livsåskådningar och vilka konsekvenser dessa olika ställningstaganden har för skapandet av ett miljöanpassat samhälle* (Stenmark, 2000 s.20).

Det område inom etiken som studerar människors värderingsmässiga ställningstaganden i förhållande till människors relation till natur kallas mer explicit för miljöetik (Stenmark, 2000, Kronlid, 2005). Då miljöetik i stora drag behandlar vilka värderingar som får ta plats och vad som prioriteras spelar miljöetiken en viktig roll i hur samhället fysiskt utformas (Lidskog & Sundqvist, 2011). Vidare menar miljösociologerna Lidskog & Sundqvist (2011) att miljöproblem uppkommer i samhället och att det därmed finns lösningar i samhället. Det är därför aktuellt och intressant att undersöka vilken natursyn som framställs i offentliga planeringsdokument där samhällen planeras. Översiktsplanen är inte juridiskt bindande men eftersom den är vägledande i beslut (SFS 2010:900) kan den vara bidragande till kommunens planering och hantering av natur och miljö. Översiktsplanen kan därmed ge en representativ inblick i hur natur och miljö värderas i kommunen. Den här uppsatsen omfattar en kvalitativ studie av Ekerö Kommuns översiktsplan. Detta för oss in på syftet och frågeställningarna i denna uppsats.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med den här uppsatsen är att genom en kvalitativ och tematisk innehållsanalys undersöka hur Ekerö kommuns aktuella översiktsplan förmedlar vad som är natur samt vilken natursyn som kan urskiljas i översiktsplanen.

- Vilken eller vilka natursyner förekommer i Ekerö kommuns översiktsplan, ur ett miljöetiskt perspektiv?
- Vilken av dessa natursyner är dominerande i översiktsplanen?

1.2 Avgränsning

Den här studien avgränsar sig till översiktsplanen i Ekerö kommun. När en studie avgränsas på det viset, till en speciell plats eller en viss situation blir studien en så kallad fallstudie (Bryman, 2011 s.74). Att undersökningen omfattas av en fallstudie påverkar generaliseringsmöjligheten av resultatet vilket belyses vidare i metodkapitlet.

När *kommunen* nämns i uppsatsen åsyftas kommundienstjänstemän och politiker i sina yrkesroller, alltså inte invånarna i kommunen eller personliga åsikter. Kommunen ses därmed som en aktör.

2. MILJÖETIKENS RELEVANS OCH VAD SOM MENAS MED MILJÖETIK

I det här kapitlet förklaras vad som menas med begreppet miljöetik, hur det kommer att användas i denna uppsats samt varför miljöetiken kan vara relevant att belysa i ett sammanhang som berör samhällsplanering idag.

2.1 Miljöetikens relevans

I och med en ökad medvetenhet om att de miljöproblem som uppmärksammas inte kan lösas endast med hjälp av teknologiska, politiska eller ekonomiska medel, har miljöetiken som akademiskt ämne och perspektiv vuxit fram (Kronlid, 2005 s.13). Med miljöproblem menas exempelvis det som naturvetenskapen kan visa på, att skogar skövlas, att den biologiska mångalden reduceras, att sjöar utsätts för förorening, att havsnivåer stiger, att ozonlagret tunnare ut och att föroreningarna i luften eskalerar (Stenmark, 2000 s.13). Det samhällsvetenskapliga perspektivet i miljöfrågor kan tala om för oss hur olika människor lever sina liv, hur de konsumerar och transporterar sig, om det finns ett samband mellan hur mycket pengar människor tjänar och hur stora deras utsläpp är. Dock räcker det inte att se till den naturvetenskapliga eller den samhällsvetenskapliga dimensionen av miljöproblemen menar bland annat Stenmark (2000) och Kronlid (2005). Den vetenskapliga informationen förutsätter inte att åtgärder vidtas eller att det uppförs strategier för att lösa problem. Därför krävs det en värderingsmässig dimension, som har att göra med vad som anses vara viktigt, vad som värderas och bör prioriteras (Stenmark, 2000, s.14). Det är här som etiken träder in, närmare bestämt miljöetiken.

2.2 Vad menas med miljöetik?

Etik i allmänhet handlar om att kritiskt reflektera över människors moral. Med moralen menas vad som anses vara rätt och fel baserat på olika normer och sociala samspel. Moralerna kommer till uttryck i handlingar och livsstil där etiken talar om hur någon *bör* handla eller agera. En etikforskarens huvudsakliga uppdrag är alltså att studera grundläggande normer och värden (Kronlid, 2005, s.13). Miljöetik i synnerhet definieras av Stenmark (2000) så som begreppet vidare kommer att användas i uppsatsen, *det systematiska och kritiska studiet av de värderingsmässiga ställningstaganden som (medvetet eller omedvetet) styr människans sätt att förhålla sig till naturen* (Stenmark, 2000 s.21, Kronlid 2005 s.18). Med andra ord kan miljöetiken beskrivas som etik som tillämpas inom området "miljö". Begreppet miljö kan definieras på diverse olika vis men ett vanligt sätt att beskriva *miljö* är som omgivningen av

en organism, inklusive den fysiska världen och andra organismer (Collin, 2004, s.74). Alltså inbegriper begreppet även förhållanden mellan exempelvis människor, djur och växter.

De ”värderingsmässiga ställningstaganden” som Kronlid (2005) och Stenmark (2000) påvisar handlar om i vilken utsträckning något eller någon bör visas hänsyn och vad som har värde. Stenmark (2000) och Sandell et. al (2003) gör en uppdelning av tre steg av värde inom etiken: instrumentellt värde, egenvärde och inneboende värde. Det instrumentella värdet innebär att ett objekt, värderas utifrån att det används som en resurs för att uppnå något annat som har värde, ett objekt med instrumentellt värde är alltså utbytbar. Nästa steg är egenvärde. Egenvärde är också något som tilldelas och kan beskrivas som motsatsen till instrumentellt värde och har då ett värde i sig själv oavsett om den anses ”nyttig” för någon. Att något har egenvärde förutsätter att någon gör den värderingen. Det sista steget av värde är inneboende värde, med inneboende värde avses ett egenvärde utan att värdet är beroende av att människor tillskriver ett värde (Stenmark, 2000, s.40-43). Varierade perspektiv på vad som har eller tilldelas olika värden kommer beröras mer noggrant senare i uppsatsen.

3. KVALITATIV INNEHÅLLSANALYS SOM METOD

I det här kapitlet presenteras vilka metoder som har använts i undersökningen samt fördelar och nackdelar med dessa metoder. En kvalitativ innehållsanalys har genomförts av Ekerö kommuns aktuella översiktsplan för att ta reda på vilka eller vilken natursyn som är framträdande utifrån en tematisk innehållsanalys av texten i översiktsplanen. Vidare har det samlats in material från tidigare forskning i ämnet och teorier som ligger till grund för undersökningen och som resultatet av denna studie sedan jämförs med.

3.1 Kvalitativ innehållsanalys

Eftersom syftet med undersökningen kräver en analys av ord och tolkningar är ett passande tillvägagångssätt en kvalitativ metod (Bryman, 2011 s.340). En kvalitativ metod omfattar i det här fallet ett sökande och förståelse för underliggande idéer och värderingar bakom innehållet. Det hade även varit möjligt att anta ett kvantitativt angreppssätt genom att exempelvis räkna hur många gånger olika begrepp eller särskilda ord förekommer i texten men det kan också innebära att viktiga detaljer inte lyfts fram i en tolkning av siffror i en kvantitativ metod. Därför används en kvalitativ infallsvinkel i analysen av det empiriska materialet.

En positiv aspekt med att analysera texter är att det kan skapa en föreställning om författarens uppfattning av samhället. En textanalys som metod kan därmed medföra en förståelse för hur författarna till materialet skapar och förmedlar värderingar och miljöetiska ställningstaganden (Ahrne & Svensson, 2015) till de som läser eller arbetar utifrån översiktsplanen. Då denna uppsats ämnar undersöka de miljöetiska perspektiv som är framträdande i översiktsplanen är textanalys ett bra verktyg.

Bryman (2011) belyser att det grundläggande syftet med en kvalitativ innehållsanalys är att försöka finna underliggande teman och kategorier. Det är meningen att utvalda teman ska stödja forskaren i sin förståelse för eventuella budskap. Det är väsentligt att de teman och kategorier som väljs ut är relevanta för det aktuella ämnet men även tillräckligt omfattande så att inte analysen blir alltför riktad eller reducerande av information som förbises på grund av

snäva kategorier (Bryman, 2011). Det övergripande temat i denna undersökning är natursyn och de underliggande kategorierna är markanvändning och naturvård. Då en viktig del av kvalitativ forskning är just relationen mellan teori och praktisk forskning (Bryman, 2011, s.340) fungerar dessa teoretiskt grundade kategorier bra i förhållande till analysen av den text och de bilder som presenteras i översiktsplanen.

3.2 Kritik av metod

Även om metoden passar bra för denna studie är den inte helt oproblematiserad. Den kritik som tidigare har lyfts fram mot kvalitativ forskningsstrategi är att det finns risk för att analysen blir för subjektiv vilket riskerar att påverka studien. Det är därför viktigt att undersökningen är transparent och att beslut som tas i samband med analys är tydliga för den som läser att uppfatta (Watt Boolsen, 2007, s.88). I och med medvetenheten om den subjektiva rollen har stor vikt lagts vid att motivera antagna samband och analytiska slutsatser även om grundtanken alltid har varit att förhålla sig neutral och objektiv. Det finns även riktad kritik mot innehållsanalys som metod, även där på grund av risken för en betydande subjektivitet i analysen (Watt Boolsen, 2007). För att undvika denna subjektiva syn har det förutom tydlighet i motivering och transparens i uppsatsens bearbetning varit väsentligt att försöka finna mönster till eventuella mönster i texten för att skapa en nyanserad helhetsuppfattning samt för att undvika förhastade slutsatser och att delaktigt pådriva resultat åt ett särskilt håll.

Eftersom denna studie omfattar *en* kommuns översiktsplan, faller den inom ramen för vad Bryman (2011) kallar en fallstudie, därför bör generaliseringen av resultatet och överföringen till andra kommuner ske med försiktighet. Resultatet kan exempelvis användas för att jämföras med andra kommuner och därför bidra till forskning i ämnet men denna fallstudie i sig kan inte representera alla kommuners natursyn i sina översiktsplaner (Bryman, 2011, s. 73-76).

3.3 Urval och material

Valet av undersökningsobjekt och empiriskt material är vad Bryman (2011, s.350) kallar för ett målstyrt urval eftersom de val som har gjorts är direkt relaterade till den huvudsakliga forskningsfrågan och forskningsproblemet som ligger till grund för den här undersökningen.

Ekerö kommun valdes som undersökningsobjekt och består geografiskt av ett antal öar, de så kallade Mäläröarna är lokaliserade i östra Mälaren i Stockholms län. Valet av Ekerö kommun som undersökningsobjekt kan motiveras med att kommunen erhåller mycket skog, vatten och mark samt såväl anlagd (exempelvis jordbruk, alléer, lövskog) som bevarad natur (Ekerö kommun, 2005, s.20). Det faktum att kommunen är berikad på naturtillgångar möjliggör en analys av påvisade miljöetiska ställningstaganden i kommunen.

Det empiriska materialet i denna studie består av Ekerö kommuns aktuella översiktsplan. Valet av just översiktsplanen som empiriskt material baseras på att alla Sveriges kommuner har som uppdrag att utforma en översiktsplan som ska redogöra för hela kommunens vatten- och markanvändning vilket är lagstadgat i Plan-och bygglagens tredje kapitel (SFS, 2010:900). Då den grundläggande principen med översiktsplanen är att den ska verka som underlag för bland annat bygglov och marklov samt fungera vägledande i beslut om vatten, mark och allmänna intressen (Bengtsson, 2015) kan det också urskiljas bakomliggande

miljöetiska tankar och idéer. Bryman (2011, s. 505-509) menar att det är av stor vikt att ta hänsyn till potentiella särskilda intressen vilka kan påverka materialet och inverka på materialets trovärdighet. Eftersom en översiktsplan är ett politiskt dokument påverkas den av vilka som sitter vid makten i kommunfullmäktige och dess natursyn. Dock är vägen innan en översiktsplan antas lång och inte sällan krokig. Under processen innan förslaget till planen antas ska den gå igenom samråd, ställas ut för chans till synpunkter och granskas av länsstyrelsen, för att sedan eventuellt revideras och granskas igen. Av den anledningen antas översiktsplanen i detta fall som trovärdig. Den gällande översiktsplanen för Ekerö kommun antogs av Kommunfullmäktige den 13 december 2005. Den 25 maj 2010 beslutade Kommunfullmäktige att översiktsplanen fortsätter inneha vidare aktualitet.

3.4 Analysmetod

För att besvara syfte och frågeställning i studien används en tematisk analysmetod. Innehållet i det empiriska materialet som samlats in struktureras och delas in i framträdande och återkommande teman i materialet. Inom kvalitativ forskning brukar det skiljas mellan induktiv och deduktiv tematisk forskningsanalys. En deduktiv tematisk analys innebär att teman bestäms i förväg med grund i befintliga teorier. En induktiv tematisk analys utgår från identifierade teman i det utvalda materialet. I denna undersökning tar analysen avstamp i en induktiv tematisk forskningsanalys (Bryman, 2011, s.528).

Miljöetikens bidrag är inte att avgöra vilken typ av handling som är den önskvärda utan att förklara och reflektera över det miljöetiska beslutsunderlag som framställs (Kronlid, 2005, s.183-187). Att analysera miljöetiska perspektiv innebär alltså inte att det löser prioriteringsproblem eller talar om vad som borde göras utan i det här fallet bör de miljöetiska perspektiven i översiktsplanen i Ekerö kommun förstås som en deskriptiv analys då de karakteriserar etiska värderingar (Kronlid, 2005, Stenmark, 2000).

3.5 Forskningsetiska reflektioner

Översiktsplanen som plandokument är en offentlig handling vilket innebär att alla har rätt att ta del av den i enighet med offentlighetsprincipen i Tryckfrihetsförordning andra kapitel (SFS, 1949:105). I denna undersökning finns inga utlämnade personer att ta hänsyn till, dock ska det klargöras att de slutsatser som dras och den information som samlats från dokumentet endast används i denna undersökning.

4. TEORETISKT RAMVERK OCH TIDIGARE FORSKNING

I detta avsnitt introduceras de teoretiska utgångspunkter och den tidigare forskning som ligger till grund för den teoretiska förankringen i uppsatsen. De vetenskapliga studier och forskare som har valts ut att belysas i följande kapitel är sådan forskning som har varit framstående och återkommande i diverse vetenskapliga texter och uppsatser. Vidare valdes litteratur noggrant efter relevans och anknytning till problemformulering och syfte.

4.1 Natursyn och tidigare forskning

Det övergripande syftet med denna undersökning är att studera vilken natursyn som kan urskiljas i Ekerö Kommuns aktuella översiktsplan samt vad som förmedlas som natur. Med

naturesyn menas i detta sammanhang människans upplevda förhållande till naturen och dess värde som kommer till uttryck i översiktsplanen. David Kronlid, Docent i etik och lektor i didaktik vid Uppsala universitet definierar naturesyn i sin avhandling, *A view of nature is the image in which we think of and experience nature* (Kronlid, 2003 s.35). Det är enligt denna definition som begreppet vidare kommer att användas i uppsatsen. Det bör dock påpekas att en naturesyn inte behöver vara statisk, den kan förändras eller variera beroende på situation (Stenmark, 2000).

Då naturbegreppet spelar en stor roll inom miljöetiken men också i denna uppsats är det relevant att försöka sig på en förklaring till begreppet. Vad natur är innefattas inom miljöetiken av människans omgivning med utgångspunkt i den omgivning som människan inte har haft direkt inverkan på (Stenmark, 2000). Det finns dock kritik till detta synsätt att skilja på människa och natur. Tidigare forskning i ämnet belyser att alla tolkningar av naturen är beroende av samhälleliga och kulturella kontexter och därför går det inte att skilja på natur och kultur menar Ganetz (2013), professor i genusvetenskap vid Stockholms universitet. I studien, *Naturlikt: människor, djur och växter i SVT:s naturmagasin*, diskuterar Ganetz (2013) tre naturesyner i svenska naturmagasin som sänds på TV (Ganetz, 2013), med hänvisning till agronomen Helmfrids (2007) rapport, *Naturesyn – tre svar på vad natur är*. De tre naturesynerna som Helmfrid (2007) och Ganetz (2013) tar upp är *den ousinliga källan*, *den sköra evighetsmaskinen* och *den gemensamma kroppen*.

Att se på natur som *den ousinliga källan* innebär att det går en tydlig gräns mellan människa och natur. Endast människan har ett förnuft, kan göra moraliska överväganden och fatta beslut. Människan ses därför som subjekt och natur som objekt. Detta dualistiska synsätt växte sig starkt under upplysningstiden i Europa och medföljde ett instrumentellt värde på natur. Den är en resurs för människan att omvandla till något som är av värde, exempelvis genom skogsavverkning. Naturen har alltså inte ett värde i sig, dessutom är den alltid utbytbar, även om resurser tar slut kan ny teknik ersätta den (Ganetz 2013 s.28, Helmfrid, 2007 s.10-11). Enligt Kronlid (2005) faller denna beskrivning inom ramen för en *snäv naturesyn*.

Tillskinnad från den ovan nämnda naturesynen, är människan en del av naturen i ett kretslopp som ses som *den sköra evighetsmaskinen*. Naturen är ömtålig, om människan med sin påverkan på något sätt har orsakat förstörelse ska det återställas och inte ersättas med något annat, det skulle störa det naturliga kretsloppet. I likhet med den första naturesynen är dock naturen fortfarande objekt och människan subjekt, det som skiljer är att människan ska bevara och omse naturen och jordens resurser så att kretsloppet kan finnas i all evighet (Ganetz, 2013 s.29, Helmfrid, 2007 s.12-13). Detta kom Kronlid (2005) att kalla en *blandad naturesyn*.

Bilden av naturen som *den gemensamma kroppen* är likt det låter, synen av människan och naturen som något gemensamt, människan enad med naturen. Alla val och alla handlingar påverkar det som finns runt omkring oss och andra levande varelser, vilket sedan påverkas oss, Helmfrid (2007) beskriver att *människan är invävd i naturens väv* (Helmfrid, 2007 s.15). Att se förhållandet mellan natur och människa som en gemensam kropp innebär att människan

inte ställer sig över naturen, i väven är alla lika. Denna natursyn ser inte naturen som objekt utan som subjekt, alla djur, alla växter, all mark, allt vatten, luften och ekosystemen, allt ska förstås som jämlikt (Ganetz, 2013 s. 29-30, Helmfrid, 2007, s.13-15). Kronlid (2005) ger en liknande beskrivning men benämner synen för vid natursyn (Kronlid, 2005, s.206).

En slutsats i granskningen av naturmagasinen är att dessa program å ena sidan är en berättelse om natur, som en fysisk plats med miljöer präglade av växter, djur och land, å andra sidan blir det även en berättelse om samtida kultur eftersom det har gjorts en tolkning (Ganetz, 2013 s.27). Vidare framgår det att den bild som porträtteras av naturen, är den som är ren och fri från människan. Forskaren och professor i religionsfilosofi, Mikael Stenmark (2000) menar att den syn människan har på natur är direkt sammankopplat till ett värderingssystem vilket omfattar det tillskrivna värdet av naturen i olika sammanhang. *Miljöetiska ståndpunkter utgör därmed en beståndsdel i en natursyn* (Stenmark, 2000 s.25). I nästkommande del av detta kapitel presenteras de miljöetiska utgångspunkter som liksom tidigare forskning om olika natursyner, kommer ligga till grund för analysen i den här undersökningen.

4.2 Miljöetiska perspektiv och tidigare forskning

I bakgrunden till denna uppsats (se kapitel 2) förklarades vad som menas med miljöetik och varför det är viktigt att lyfta ämnet med tanke på dagens miljöproblematik. Nedan görs en fördjupning kring de tre centrala miljöetiska perspektiven som kommer användas vidare i denna uppsats samt relaterad tidigare forskning. De tre perspektiven är antropocentrisk, biocentrisk och ekocentrisk miljöetik.

4.2.1 Antropocentrism

Med bakgrund till den antropocentriska världsbilden och natursynen står människan i centrum i alla beslut. Den ickemänskliga naturen tilldelas ett instrumentellt och kan användas som verktyg för att förse människan med resurser och tillfredsställa människans behov (Palmer et al., 2014). Den ickemänskliga naturen har alltså inte ett värde i sig utan nyttjas för att uppnå ett annat värde som exempelvis ekonomisk tillväxt (Stenmark, 2000). Likt synen på natur som *den uteslutande källan* (Helmfrid, 2007) kan den ersättas av något annat som fungerar lika bra och vi erhåller inte några förpliktelser gentemot naturen. Med detta sagt betyder det dock inte att en antropocentrisk syn innebär en vårdslös hantering av naturen menar Kronlid (2003 s.31) men om den bör bevaras är det för människans egen skull och vinning (Stenmark, 2000, s.45). Det finns även vissa undergrupper inom det antropocentriska perspektivet (Sandell et al; 2003, Stenmark, 2000). Ett exempel ges av Sandell et al. (2003) som utvecklar begreppet och delar upp antropocentrismen i de som tar beslut efter hur det påverkar människor som lever idag, vilket kallas modern antropocentrism samt de som även ser till hur kommande generationer påverkas, som går under benämningen senmodernmodern antropocentrism. Även här står människan i fokus och kontrollerar naturen (Ibid).

4.2.2 Biocentrism

Palmer et al. (2013) och Stenmark (2000) påtalar nutidens mest aktiva förspråkare inom biocentrisk miljöetik, Paul W. Taylor, och menar att *alla levande varelse, och endast de, har ett egenvärde eller är moralisk signifikanta (dvs. är sådana att de kan behandlas på ett moraliskt rätt eller orätt sätt och gentemot vilka människor har förpliktelser)* (Stenmark, 2000, s.83).

Dock erkänns dessa moralisk status som enskilda individer, inte som arter eller hela ekosystem (Palmer et al. 2013). Stenmark (2000) skiljer även på svag och stark biocentrism. Den svaga biocentrismen innebär att alla levande varelser ska tas hänsyn till men människans behov är av första prioritet medan den starka biocentrismen värderar alla levande organismer lika, alla levande organismer har egenvärde (Stenmark, 2000, s.133, Kronlid, 2005 s.192). Biocentrism kan jämföras med natursynen *den gemensamma kroppen* enligt Helmfrid (2007, s.15).

4.3.3 Ekocentrism

Det som betonas inom ekocentrism av dess framstående förespråkare är ekologisk holism, nämligen att värdera och respektera hela arter och ekosystem. Alltså har hela ekosystem och populationer egenvärde och mindre vikt tillägnas individen (Stenmark, 2000, Kronlid, 2005, Palmer et al. 2013). Kritik mot ekocentrism är att helheter prioriteras före individer vilket gör att enskilda individer kan offras för att gynna hela grupper. Ekocentrism har därför även jämförts med ekofascism (Palmer et al. 2013).

I Kronlids (2005) bok, *Miljöetik i praktiken – åtta fall ur svensk miljö-och utvecklingshistoria*, ges exempel på hur de miljöetiska centrismerna kan användas som analysverktyg i olika verkliga fall. Ett exempel som är relevant för denna studie är där Kronlid analyserar styrdokument inför en ombyggnad av en väg i Hågaby, en ekoby utanför Uppsala som har valt att satsa på vad de kallar för hållbart samhällsbyggande och hållbart transportsystem (Kronlid, 2005). I sin forskning använder Kronlid (2005) sig av de miljöetiska perspektiven för att utläsa olika typer av miljömoralisk hänsyn och hur Hågabys biologiska resurser ska användas. Resultatet av den deskriptiva undersökningen tyder på att värderingar av antropocentriska och biocentriska slag har kolliderat. Att ha tillgång till en snabb och trygg transportsträcka vägde tyngre än att låta bli att dra vägen igenom det tidigare tillsynes orörda kulturlandskapet (Kronlid, 2005, s.191). Vidare gick det att utläsa en natursyn som tyder på ödmjukhet inför naturen och dess värde i enighet med ett biocentriskt synsätt men språket i de texter som analyserades visade även på synen av naturen som något vilket är till för människans vinning. En slutsats enligt Kronlid blir därför att Hågabys planeringsdokument erhåller en antropocentrisk miljöetisk natursyn där resurser ska användas för människans välbefinnande. Vad som räknas som natur och vilka natursyner som framställs analyseras nedan.

5. RESULTAT OCH ANALYS

I det här kapitlet framförs det empiriska materialet som bearbetats i den tematiska innehållsanalysen. För att möjliggöra en analys av resultatet samt för att besvara syfte och frågeställning jämförs det insamlade materialet med tidigare forskning och teorier. Analysverktyget för denna undersökning går i linje med vad Bryman (2011) kallar en tematisk innehållsanalys där det övergripande temat är natursyn och tematiska underkategorier är *markanvändning* och *miljö/naturvård*.

Frågor som har ställts till texten för att analysera förekomsten av en natursyn utifrån ovan nämnda teman är:

- Hur beskrivs planeringen av markanvändningen och miljö/naturvård vad ska tas hänsyn till? till människan, till alla levande varelser eller till hela ekosystem?

- Finns det något som värderas för att bevaras eller skapas för sin egen skull och finns det något som uppfattas ha instrumentellt värde?

5.1 Markanvändning

Att markanvändning uppkom som ett övergripande tema är inte överraskande då översiktsplanen enligt lag ska redovisa olika planer och intressen kring markanvändningen (SFS 2010:900). Därför är en analys av överlägganden, syften och prioriteringar kring markanvändningen ett fördelaktigt tillvägagångssätt för att undersöka vilken natursyn som ligger till grund för beslutsfattande.

Inledningsvis i översiktsplanen belyses kommunens mål och visioner med markanvändningen. Ekerö kommun är en snabbt växande kommun befolkningsmässigt och en stor del av översiktsplanen åläggs därför planering av markanvändning för nya bostäder genom ombildning av fritidshus, förtätning och nyexploatering (Ekerö kommun, 2005). Översiktsplanen preciserar i samband med dessa planer vad som bör tänkas på när detta inträffar. Exempelvis yttras det upprepade gånger att Ekerö som ett hållbart samhälle ska utvecklas varsamt för att bejaka sin karaktär av natur- och kulturbyggd. I översiktsplanens mål och visioner förklaras att detta sker i *omtanke av medborgare, företag, organisationer och andra som arbetar eller vistas i kommunen* (Ekerö kommun, 2005, s.3, 16).

Liknande resonemang förs vid bevarande av öppna landskap vid nybyggnation mellan bostadsområden eller byar i syfte att bevara den landsbygdskaraktär som prioriteras för kommunens och invånarnas identitet (Ekerö kommun, 2005, s.10, 13). Även hästhållningen i kommunen framförs som en aspekt vilken bidrar till kommunens identitet men också medverka i att skydda öppna landskap (Ekerö kommun, 2005, s.50). Att natur- och kulturlandskap ska bevaras med hänsyn till de människor som lever, arbetar eller besöker kommunen kan jämföras med det antropocentriska miljöetiska perspektivet där människan står i centrum (Kronlid 2005, Stenmark, 2000). Hästarna värderas i översiktsplanen inte i sig ur ett biocentriskt perspektiv eller ett inneboende värde (Stenmark, 2000, s.40-43) utan för att bidra till identiteten. Den mark som aktivt pekats ut att inte exploateras tillskrivs här ett instrumentellt värde, till för en identitet (Palmer et al., 2014). Vidare nämns inte alls värdet av djur, natur, eller ekosystem i de grundläggande värderingarna som kommunen tagit fram utan endast människans rätt till respekt och tolerans (Ekerö kommun, 2005, s.16).

Annan markanvändning som prioriteras är mark avsatt för friluftsliv. Bestämmelser om friluftsliv ingår även i Miljöbalken (3 kap 6 §) och syftet med att värna om naturkvaliteter förklaras i översiktsplanen med att höga rekreativvärden är attraktivt för besökare och bidrar även till turismnäringen. Vid eventuella ingrepp eller exploatering av naturmiljö ska detta därför beaktas. Ny exploatering av mark får inte heller ske i tidigare orörd skog eller på öppna åkerarealer (Ekerö kommun, 2005, s.116). Syftet med bestämmelsen preciseras i följande citat: *våra unikt sammansatta och hävdade naturmiljöer samt ut ett nationellt perspektiv värdefulla kulturmiljöer, är av synnerligen väsentlig betydelse för Ekerö kommuns invånare, kommersiell turism respektive lokal näringsutveckling* (Ekerö kommun, 2005,

s.116). Med detta sagt bör alltså hänsyn tas till natur enligt kommunen, i syfte att gynna människors möjlighet till rekreation samt turism. Dock får denna hänsyn inte stå i vägen för tillväxt som värderas högre (Ekerö kommun, 2005), återigen i linje med ett antropocentriskt perspektiv genom prioritering av ekonomiskt tillväxt till följd av turism och näringsliv (Stenmark, 2000). I översiktsplan bevitnas inte exploateringsprojekt på natur- och grönområden som det största problemet, utan problemet är istället hur kommande generationers teknologiska försörjning ska lösas.

Nya exploateringsprojekt för trafikleder, bostads och arbetsplatsområden etc bedöms inte utgöra de största hoten mot kommunens karaktär, grönstruktur, landskapsbild, vatten samt natur- och kulturvärden framförallt inte om de sker i Tätortsbandet. En eventuell accelererande och spridd bebyggelseexpansion i landsbygdsområdena som riskerar att leda till uppsplittring av landskapsbild och grönstruktur samt svårigheter att tillgodose framtida krav på teknisk försörjning och begränsad miljöpåverkan kan bli ett allvarigare hot (Ekerö kommun, 2005, s.49).

Här yttras att begränsad miljöpåverkan kan bli ett problem i framtiden i och med expanderad bebyggelse samt hur det tekniska underhållet ska uppnås, detta miljöetiska förhållningssätt faller inom ramen för vad Sandell et al. (2003) kallar för *senmodern antropocentrism* där hänsyn tas till hur framtida generationer människor kan påverkas. I likhet med Kronlids (2005) undersökning i Hågabys där värdet av utbyggnad av en väg och bevarande av natur-och kulturlandskap kolliderade uttalas det i Ekerö översiktsplan (2005, s.50) att krocken av intressen av mark för friluftsliv, hästhållning och planering av nya bostäder blir allt mer förekommande. Förutsättningarna för nya eftertraktade bostadsområden med närhet till natur och Mälaren beskrivs dock som goda (Ekerö kommun, 2005) vilket tyder på att mark avsedd för bostäder i alla fall till viss del prioriteras och värderas högre.

Å ena sidan påpekas det i översiktsplanen att "orörd" mark eller värdefull naturmark bör undvikas att ta i anspråk. Å andra sidan påvisas att utvecklingen av befintliga tätorter och lokalt näringsliv inte får hindras (Ekerö kommun, 2005). Att boendemiljön uppfattas som vacker och varierande värderas högt för människans välbefinnande vilket tillger "den vackra naturen" ett instrumentellt värde (Ekerö kommun, 2005, s.51). Det blir alltså en fråga om vilken mark som värderas högst och därmed har inte all mark egenvärde eftersom tidigare obebyggd mark trots detta står inför exploatering, exempelvis Västeräng (Ekerö kommun, 2005, s.108-109). Här utgår de alltså från ett antropocentriskt perspektiv då människan äger marken och värderar den beroende på vad det går att få ut av den. Den övergripande natursynen kan med hänvisning till detta jämföras med *naturen som den ousinliga källan* (Helmfrid, 2007) där natur som växtlighet, öppet landskap och vatten används som resurser för människan att nyttja, i en snäv natursyn (Kronlid, 2005).

I en del av översiktsplanen presenteras att planering av markanvändningen kan påverka hälsosamma miljöer. Frågan ur ett miljöetiskt perspektiv är då för vem dessa hälsosamma miljöer prioriteras? Det som lyfts fram som negativa faktorer för hälsa och säkerhet när det kommer till markanvändning och nybyggnation är buller, luftkvalité, effekten av elektroniska magnetfält samt markföroreningar (Ekerö kommun, 2005, s.90-91). Såväl i Plan-och

bygglagen (SFS 2010:900) som Miljöbalken (SFS 1998:808) anges att risk-och miljöfaktorer ska uppmärksammas inför avgörande beslut om förändring av mark- och vattenområden. I översiktsplanen tas det förslagsvis upp att buller av trafik och flygverksamhet kan störa människor och en attraktiv boendemiljö. Det diskuteras även hur magnetfält kring kraftledningar kan påverka människor men inte alls hur dessa störningar kan ha inverkan på växt-eller djurliv. Vidare har det inte påträffats några giftiga markföroreningar men fördjupade undersökningar bör enligt kommunen genomföras vid planer på exploatering (Ekerö kommun, 2005). Alltså inbegrips sanering endast om marken ska bebyggas och bebos av människor vilka därmed är de enda som erhåller ett inneboende värde (Sandell et al. 2003, Stenmark, 2000).

Under rubriken *konsekvenser* belyses att exempelvis grönstråk och friluftsliv, biologisk mångfald, djur samt växter bör skyddas. Att värdera den biologiska mångfalden och ta hänsyn till djur och växter kan jämföras med ett svagt biocentriskt miljöetiskt förhållningsätt (Stenmark, 2000, s.133) i och med att levande varelser ska ägnas omtanke men människans behov och värde är av högsta prioritet. Mer om hur natursyn och vad som värderas i översiktsplanen beskrivs i avsnittet nedan.

5.2 Miljö- och naturvård

Temat miljö- och naturvård urskiljer vad som ska eller bör värnas om och varför i översiktsplanen. Det är därför ett bra tema för att analysera natursyn ur ett miljöetiskt perspektiv. I översiktsplanen används natur och miljö synonymt, ibland även naturmiljöer, vilket är vanligt förekommande (Kronlid, 2005).

När det kommer till natursyn går det att identifiera flera olika perspektiv, emellertid i en och samma mening: *Den stora andelen natur i Ekerö för med sig höga biologiska värden och ger också bra förutsättning för friluftsliv och rekreation för hela Stockholmsregionen* (Ekerö kommun, 2005, s.20). Det uttalade värdet av biologiska och ekologiska värden som kan jämföras med biocentriskt och ekocentriskt perspektiv är också direkt anknyttat till funktioner för människan och instrumentella värden, *ett vanligt och vackert inslag i landskapsbilden utgör åkerholmarna som har en mycket viktig ekologisk funktion* (Ekerö kommun, 2005, s.20). Stenmark (2000) menar att det biocentriska miljöetiska perspektivet omfattar människors förpliktelser gentemot alla levande varelser, spår av detta går att finna i översiktsplanen. Jordbruksarealerna kantas ofta av träd-och buskage vilka beskrivs viktiga som skydd för vilt, fåglar och diverse nyttoinsekter. Även betesmarker, våtmarker och lergropar poängteras ha stor betydelse för artrika naturmarker och biologiska värden. Detsamma gäller de *näringsrika vassvikarna* (Ekerö kommun, 2005, s.20) vilka utgör viktiga skyddslokaer för åtskilliga fågelarter. Ädellövsskogar och dungar uppmärksammas också omfatta ett rikt fågelliv och bör därför visas hänsyn. Här belyses fåglarnas egenvärde (Sandell et al., 2003) som kan jämföras med ett starkt biocentriskt förhållningssätt (Stenmark, 2005) och natursynen *den sköra evighetsmaskinen* (Helmfrid, 2007). Samtidigt beskrivs fågellivet som *intressant* (Ekerö kommun, 2005, s.20) vilket tyder på att fåglarna är av intresse för någon annan än i sig själv. Åter igen hamnar människan i centrum; *områden med naturvärden bedöms vara viktiga för kommunen och dess invånare* (Ekerö kommun, 2005, s.20).

Ett vanligt förekommande ord i översiktsplanen är *grönstruktur* samt värdet av den. Med grönstruktur menas markytor som inte är bebyggda och en planering som bevarar grönstrukturen tilldelas hög prioritet. Värdet av dessa grönstrukturer utgörs av att invånarna som bor i tätorten ska ha nära tillgång till natur samt växt- och djurliv ska få finnas intill staden för att möjliggöra rekreationstillfällen och gynna kommunens biologiska mångfald. Dessa premisser förklaras som grundläggande för *Ekerö som attraktiv bostadsort* genom att *kunna ge lugn och ro, inspiration, nya intryck, händelser och frihetskänsla* (Ekerö kommun, 2005, s.24). Att gagna växt- och djurliv i syfte att göra kommunen attraktiv kan jämföras med ett svagt biocentriskt eller antropocentriskt synsätt. Befolkningstryckets påverkan på naturen tas också upp inom temat naturvård med hänvisningen att inte riskera tillgängligheten till attraktiva grönområden vilken kan jämföras med Kronlids (2005) blandade natursyn.

Vidare belyses värdet av så kallade *stora obetydligt påverkade områden* (Ekerö kommun, 2005, s.26), däribland inräknat sammanhängande skogsområden, odlingsmark och vattenområden. Värdet av dem ligger i att de omfattar *ett rikt djurliv, ursprunglighet, varierad växtlighet och är relativt tysta* (Ibid). De obetydligt påverkade skogområdena, exempelvis vid Mälaren, erhåller enligt kommunen många kvaliteter för friluftslivet och uppskattade utflyktsdestinationer för bär- och svampplockning, fiske och bad. I övrigt beskrivs också värdet av att det är tyst från buller och trafik och därför avkopplande miljö att vistas i (Ekerö kommun, 2005). I översiktsplanen ges härmed uttryck för att naturen finns för människan och används av människan på ett antropocentriskt vis, där skogen skildras som en producent av bär och svamp och vattnet är till för mänskliga aktiviteter.

I översiktsplanen beskrivs vattentillgången genom Mälaren, sjöar, våtmarker och grundvatten som *blå struktur*. Den blå strukturen beskrivs även som en viktig resurs för människors hälsa och välmående vilket ska värderas i planeringen, *Utgångspunkten för planering måste vara att vatten ska kunna utnyttjas samtidigt som den blå strukturen ska skyddas och bevaras* (Ekerö kommun, 2005, s.34). Enligt Miljöbalken (SFS 1998:808) ska land- och vattenområden inom 100 meters avstånd från strandlinjen skyddas från exploatering. Ekerö kommun har valt att utöka detta strandskydd i flera dekar av kommunen till *300 meter till förmån för att trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden, och bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten* (Ekerö kommun, 2005, s.112). Att analysera detta synsätt är inte helt okomplicerat då det verkar som att det biologiska och antropocentriska miljöetiska förhållningssätten kolliderar, det behöver inte betyda att de slår ut varandra men var gång djur- och växtliv berörs i texten för att de ska beaktas nämns också människans intressen som också ska prioriteras. I likhet med det antropocentriska synsättet är inte det utökade strandskyddet till för att endast skydda enskilda växter eller djur, arter eller ekosystem utan för att inte omöjliggöra bad, fiske, utflykter.

Exempel på där djur och natur som hela ekosystem har egenvärde enligt ett ekocentriskt miljöetiskt perspektiv (Palmer et al., 2013) är genom inrättandet av ekologiskt särskilt känsliga områden, biotopskyddsområden samt naturreservat och Natura 2000- områden (Ekerö kommun, 2005, s.29). Ekologiskt särskilt känsliga områden innebär att det finns hotade platser inom vilka det existerar ekosystem som påverkas negativt om området

förändras. Det kan handla om känsliga eller ovanliga djur- och växtarter som är beroende av naturskog (alltså naturligt framkommen, enligt kommunen orörd skog), vatten, grustäcker eller åsar som fyller stor funktion för vattnets naturliga transport. Även sandbottnar i Mälaren värderas och betraktas som känsliga områden då bland annat den sällsynta växtarten småsvalting lever där (Ekerö kommun, 2005, s.30). I översiktsplanen påvisas att det eventuellt är aktuellt att skapa naturreservat av de områden där småsvaltingen växer i syfte att skydda arten. I Ekerö kommun finns tre biotopsskyddsområden (Ekerö kommun, 2005) dessa områden avser att skydda mindre land- och vattenområden vilka är väsentliga att bibehålla för en biologisk mångfald (Wetterin, 2016). Att införa dessa områden innebär att de växter och djur som skyddas där är av högsta prioritet. Detta överensstämmer med det ekocentriiska perspektivet i frågan om vad som har egenvärde då det är hela arter och biologiska mångfalden som helhet (Kronlid, 2005, Palmer et al. 2013, Stenmark, 2000). En alternativ tolkning kan även vara att biologisk mångfald har ett värde till följd av att människor kan dra nytta av den.

Genom att skriva om naturen som något skilt från människan, som den gröna eller blåa strukturen, orörd eller opåverkad natur samt naturen som något som ska bevaras och finnas tillgänglig i närheten av tätorter, framställs människan som något utanför systemet i enighet med *den sköra evighetsmaskinen* (Helmfrid, 2007). Naturen bör visas hänsyn och bevaras, det finns en medvetenhet om att den inte är ersättningsbar men att natur är viktigt för såväl djuren och växtliv som för människans enskilda intressen. Därmed uppfattas natur här som objekt och människa och samhällen som subjekt, som ser på den, kan träda in i den men är inte en del av den. Ganetz (2013) lyfter dock att det inte går att skilja på kultur och natur eftersom det har gjorts en tolkning av vad som är natur och därför är det också en fråga om kultur. Stenmark (2000) konstaterar även att en natursyn inte behöver vara statisk, det visas prov på i översiktsplanen då det å ena sidan skiljs på människa och naturen när det handlar om markanvändning och miljö- och naturvård. Å andra sidan presenteras natur som en del av kulturen. Exempel på detta är att mycket av det som tas upp i översiktsplanen för att det behöver beaktas, är från början skapat av människan:

Ett äldre herrgårdslandskap kan man hitta runt de gamla slotten och herresätena, med gamla, stora ekar, ädellövskog som växer igen och gamla fruktträdgårdar. Detta landskap har i sitt nuvarande tillstånd stora ekologiska värden och hyser många hotade arter (Ekerö kommun, 2005, s.30).

Ekerö kommun profilerar sig dessutom som ”kulturens övärld” (Ekerö kommun, 2005) där målsättningen är att kommunen ska sträva mot att bevara kommunens kultur- och naturvärden. Genomgående i översiktsplanen nämns även skogsbruk, jordbruk och ängs- och hagmarker som viktiga för den biologiska mångfalden. Dessa är en del av både natur- och kulturlandskapet där *människan är invävd i naturens väv* som Helmfrid (2007, s.15) beskriver och människan som har skapat kultur blir en del av naturen. Detta beskriver Helmfrid (2007) och Ganetz som *den gemensamma kroppen* och en vid natursyn (Kronlid, 2005).

6. SLUTSATS OCH AVSLUTANDE DISKUSSION

Syftet med den här undersökningen var att genom en kvalitativ och tematisk innehållsanalys undersöka hur Ekerö kommuns aktuella översiktsplan förmedlar vad som är natur samt vilken natursyn som kan urskiljas i översiktsplanen. För att uppfylla syftet med uppsatsen samt besvara frågeställningarna: *Vilken eller vilka natursyner förekommer i Ekerö kommuns översiktsplan ur ett miljöetiskt perspektiv?* och *Vilken av dessa natursyner är dominerande i översiktsplanen?* fokuserades undersökningen på att analysera texten i översiktsplanen utifrån två teman, markanvändning och miljö/naturvård.

Ekerö kommuns översiktsplan innehåller inslag av flera övergripande natursyner och miljöetiska perspektiv vilket går i linje med det som Kronlid (2005) menar, att en natursyn inte behöver vara statisk. Kommunens natursyn likt *den ousinliga källan* uppkommer när det dras en tydlig gräns mellan människa och natur, objekt och subjekt (Ganetz, 2013, Helmfrid, 2007), exempelvis då mark värderas i planeringen utifrån vad det går att få ut av den. Precis som Kronlid (2005) drar slutsatsen i sin forskning att olika värden krockar i Hågabys kommun, beskriver kommunen att det är besvärligt att besluta om markanvändning när det kommer till att bevara eller exploatera mark vilket tyder på instrumentella värden väger tungt (Palmer et al., 2014). Det som på olika vis gynnar människor verkar alltså prioriteras och vinner i slutändan då det som exploateras i vissa fall kan ersättas med något annat (Ekerö kommun, 2005).

Dock uppvisas även en natursyn som visar på en medvetenhet om att de biologiska resurserna inte är oändliga, utan hotade och behöver värnas om för att de är viktiga för människor i kommunen. Detta går hand i hand med förhållanden mellan människa och natur som *den sköra evighetsmaskinen* (Ganetz, 2013, Helmfrid, 2007). Med bakgrund till detta, där människan å ena sidan ställer sig utanför naturen genom att belysa den som något orört och opåverkat är det intressant att kommunen å andra sidan kallar sig "Kulturens övärld" och inom detta epitet även räknar med natur så som gamla ekar, slottsträdgårdar, skogsmark och öppna landskap, där kultur och natur ses som en enhet. Detta kan härledas till den natursyn Helmfrid (2007) förklarar som *den gemensamma kroppen* och en vid natursyn (Kronlid, 2005). I likhet med Ganetz (2013) forskning om hur natursynen i naturmagasin porträtteras görs ett försök att skapa bilden av en ren natur, där människor kan "hälsa på", men till skillnad från Ganetz (2013) forskning inkluderas också kultur i natur från kommunens sida. Den övergripande natursynen kan alltså förstås som blandad natursyn, å ena sidan snäv å andra sidan vid (Kronlid, 2005).

Ur ett miljöetiskt perspektiv förekommer det också spår av både antropocentriska, biocentriska samt ekocentriska miljöetiska perspektiv. Det kan utläsas att naturen finns till för två saker, den biologiska mångfalden och för människan. Ekerö kommuns översiktsplan är berikad med värdeord i relationen till markanvändning och miljö/naturvård vilka är förknippade med kommunens identitet och attraktivitet. Den natur som enligt kommunen ska bevaras, bevaras många gånger i syfte att det är viktigt för kommunens invånare med vackra, naturnära boenden, rekreationsmöjligheter och friluftsliv men även för turism och näringsliv. Därmed får naturen på ett antropocentriskt vis, ett värde i förhållande till människan. Även när det kommer till markanvändning som kan präglas av

buller, luftkvalité, elektroniska magnetfält eller markföroreningar beskrivs endast påverkan på människor, detsamma gäller i kommunens egenskrivna grundläggande värderingar där endast respekt gentemot människan lyfts fram.

Fortsättningsvis förekommer det även biocentriska, starka och svaga, samt ekocentriska perspektiv (Stenmark, 2000) i översiktsplanen när det handlar om att visa hänsyn till den biologiska mångfalden, sällsynta arter och naturmiljöer eller ekologiskt särskilt känsliga områden. Växt- och djurliv samt ekosystem tilldelas både egenvärde och instrumentellt värde i översiktplanen men har sällan ett inneboende värde eftersom det mest använda argumentet för att värdera naturen är för kommunen och invånarnas identitet, vilket också den biologiska mångfalden gagnar. I relation till Stenmark (2000) och Sandells et al. (2003) värderingsstege existerar en hierarki i värderingsordningen där människors intressen och bostadsbyggande i de flesta fall går före levande varelser och ekosystem, om de inte är skyddade i naturreservat eller biotopsskyddsområden. Inrättandet av dessa områden kan tolkas som att de ska skydda arter och ekosystem ur ett ekocentriskt miljöetiskt perspektiv och att de har ett inneboende värde i sig. Det kan även tolkas som att dessa områden bidrar till attraktiviteten utåt och identiteten inåt, vilka belyses som viktiga egenskaper i kommunen enligt ett senmodernt antropocentriskt perspektiv.

En viktig slutsats är att natursynen inte behöver vara statisk, ett miljöetiskt perspektiv behöver inte heller utesluta ett annat. För att sammanfatta ovanstående slutsatser förekommer en varierad natursyn i Ekerö kommunsöversiktsplan, den övergripande natursynen är blandad men den dominerande natursynen ur ett miljöetiskt perspektiv är antropocentriskt. Att synliggöra vilken natursyn som översiktsplanen antar spelar en viktig roll i vad som förmedlas till medborgare, vad som värderas och accepteras, men också för hur miljöproblem kommer tacklas i framtiden inom kommunen. Att använda intervju som metod hade kunnat ge annorlunda svar från kommuntjänstemän men det är dessa typer av offentliga dokument som når ut till invånarna och kan därför reproducera eller implementera en viss natursyn, vad som räknas som natur samt miljöetiska perspektiv.

För att lyfta resultatet av denna studie från lokal till större nivå krävs det en förståelse för att alla kommuner är olika, har olika förutsättningar samt olika politisk styrning. Den här undersökningen skulle kunna bidra till en kartläggning av kommuners natursyn och miljöetiska perspektiv, förslagsvis för att se om förhållningsätt har förändrats över tid eller om synen på människans förhållande till natur beror på det politiska klimatet i respektive kommun. Eftersom översiktsplaner innehåller planer för medborgarna kan det vara intressant att i vidare forskning studera huruvida medborgarna påverkas av översiktsplanen och delar den natursyn som kommunen förmedlar i sina offentliga dokument.

REFERENSER

- Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. 2. uppl. Stockholm: Liber.
- Bengtsson, Bertil (2015). *Speciell fastighetsrätt: miljöbalken*. 11., [omarb. och utök.] uppl. Uppsala: Iustus
- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2. Uppl. [rev.] uppl. Malmö: Liber
- Collin, P. H. (2004). *Dictionary of environment & ecology: [over 8,000 terms clearly defined]*. 5. ed. London: Bloomsbury
- Ekerö kommun, 2005, *Ny översiktsplan för Ekerö kommun till år 2015 med sikte på 2030: utställningshandling - juni 2005*. Ekerö: Kommunen
- Ganetz, Hillevi (2012) Naturlikt. Människor, djur och växter i SVT:s naturmagasin. Gidlunds Förlag.
- Helmfrid, Hillevi (2007). *Natursyner: tre svar på vad natur är*. Uppsala: Institutionen för stad och land, Sveriges lantbruksuniversitet
- IPPC (2014) Intergovernmental Panel on Climate Change. (2014). *Climate Change 2014: Mitigation of Climate Change* (Contribution of Working Group III to the Fifth Assessment 30 Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change). New York, NY: Cambridge University Press. 1,967 pages. Climate Change 2014: Mitigation of climate change, IPCC Working Group III Contribution to AR5
- Kronlid, David (2003). *Ecofeminism and environmental ethics: an analysis of ecofeminist ethical theory*. Diss. Uppsala : Univ., 2003
- Kronlid, David (2005). *Miljöetik i praktiken: åtta fall ur svensk miljö- och utvecklingshistoria*. Lund: Studentlitteratur
- Lidskog, Rolf & Sundqvist, Göran (2011). *Miljösociologi*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Palmer, C., McShane, K. & Sandler, R. 2014, "Environmental Ethics", *Annual Review of Environment and Resources*, vol. 39, no. 1, pp. 419-442.
- Salwén, Håkan (2013). *Miljöetik: en introduktion*. Stockholm: Thales
- Sandell Klas, Leif Östman, Johan Öhman (2003). *Miljödidaktik. Naturen, skolan och demokratin*. Lund: Studentlitteratur.
- Stenmark, Mikael (2000). *Miljöetik och miljövard: miljöfrågornas värderingsmässiga dimension*. Lund: Studentlitteratur
- SFS: 1998:808 Miljöbalk
- SFS 2010:900. *Plan-och bygglag*
- SFS 1949:105. *Tryckfrihetsförordning*

Watt Boolsen, Merete (2007). *Kvalitativa analyser: [forskningsprocess, människa, samhälle]*. 1. uppl. Malmö: Gleerup

Elektroniska källor

Wetterin, Marianne (2016) *Biotopsskyddsområden*, Naturvårdsverket, Tillgänglig: <http://www.naturvardsverket.se/Var-natur/Skyddad-natur/Biotopsskyddsomraden/> (senast uppdaterad 2016-03-02. Hämtad 2016-05-06).